

avtorji pred očmi dejstvo, da lahko tako raznoliko geografsko okolje, kot sta porečji Savinje in Pake, obravnavamo z enotno, geografsko metodo. Ta metoda pa ima družbenogeografski in naravnogeografski vidik, ki sta povezana in se prepletata v opisih primerov (ali problemov).

Prispevek o demogeografskih značilnostih območja tako ne more mimo orisa migracij in prometnih razmer, prispevek o značilnostih prsti pa ne bi bil geografski, če ne bi upošteval rabe tal in orisa vpliva gospodarskega razvoja nanjo. Prispevek o geomorfnih procesih sklepa poglavje o razmerju med hudourniški poplavi na vršajih in privlačnosti teh območij za poselitev. V prispevku o podnebnih razmerah je poudarjen pomen vpliva človeka na (mestno) podnebje v Velenju. Prav tako v poglavju o geografskih razsežnostih članstva v Evropski zvezi ne beremo le o političnogeografskih značilnostih tega pojava, ampak tudi o drugih geografskih procesih. Tudi poglavje o gospodarstvu na obravnavanem območju ne more mimo poudarjanja pomena tesne povezave človekove dejavnosti z »... *okoljem in razpoložljivim prostorom ter infrastrukturo* ...« (Avberšek, stran 34). Pomen geografskega, kompleksnega pristopa za nadaljnji gospodarski razvoj območja poudarjata tudi članka o novih regionalnih izzivih in o razvojnih možnostih podeželja, prispevek o narodni strukturi prebivalstva Velenja pa je lep primer preučevanja vpliva naravnogeografskih dejavnikov (ležišča premoga) na družbenogeografske procese (selitve prebivalstva). Zaslutimo tudi lahko, da je majhna uporaba javnega prometa odraz prepletenih družbenogeografskih dejavnikov (industrija, turizem) in naravnogeografskih dejavnikov (relief, oddaljenost).

Kljub na videz veliki razdrobljenosti tém in ozki specializiranosti avtorjev lahko ugotovimo, da je geografija še kako živa in (vsaj po metodi še vedno) enotna veda.

Knjiga je priročnega formata in za tovrstno literaturo kar drzno oblikovana. V kazalu na primer izstopa navedba priimkov avtorjev, ne pa njihovih imen. To lahko pri bralcu povzroči manjšo zadržanost, saj je tudi med slovenskimi geografi nekaj ljudi z enakimi priimki. Nekoliko moteče je, da besedilo obsega razmeroma velik del posameznih strani, in da je knjiga natisnjena v črno-beli tehniki. Kar predstavljamo si lahko njeno privlačno oblikovno podobo, če bi bila natisnjena v barvah! Oblikovalec je pri oblikovanju mehkih platnic že leta 2006 uporabil svetlo zeleno barvo, ki je postala v svetu oblikovalcev aktualna šele leto kasneje.

Zborovanje je bilo dobra promocija tako imenovane »SAŠA« regije, udeleženci pa smo, kot je ugotovil urednik zbornika, zagotovo obogatili »... *znanje in vedenje o 'naših' krajih* ...« (Šalej, stran 7). Knjiga je lep spomin na dogodek, zaradi velike tematske širine pa je zelo uporabna tudi za »negeografe«.

Blaž Komac

Matjaž Klemenčič, Vladimir Klemenčič:

Prizadevanje koroških Slovencev za narodnostni obstoj po drugi svetovni vojni

Mohorjeva založba, Celovec–Ljubljana–Dunaj, 2006, 368 strani, ISBN 978-3-7086-0278-3

Iz izkušenj lahko rečem, da so Slovenci na drugi strani državnih meja komaj kaj prisotni v zavesti velikega števila državljanov Republike Slovenije. Zaradi naše nacionalne samozadostnosti nas rojaki v sosednjih državah ne zanimajo kaj dosti. Ko potujemo v sosednje države, jih skoraj nikjer ne zaznamo; le kakšen slovenski napis nas opozori na manjšinsko »eksotiko«. Predstavljena monografija pripoveduje povsem drugačno zgodbo: zgodbo o Slovencih na Koroškem, ki bijejo strahovit boj za ohranjanje narodne biti, na drugi strani pa zgodbo o neverjetnem cinizmu, aroganci in pokvarjenosti, sprenevedanju dobršnega dela avstrijske, posebno koroške politične scene, pa tudi civilnih združenj. V nasprotju z (nič pretiranim) čustvenim uvodom podpisanega je monografija napisana znanstveno stvarno, z nizanjem številnih dokumentiranih dejstev.

Obsežnost in zapletenost tematike presega okvir tega poročila za poglobljeno oceno dela, zato o njem le temeljne informacije. Vsebina je razdeljena na deset poglavij, ki izpostavljajo bistvene tematike ali pa dogodke, odločilne za razvoj »slovenskega vprašanja« na avstrijskem Koroškem in načeloma sledi kronološkemu toku dogodkov. V prvem poglavju je jedrat pregled zgodovine koroških Slovencev do podpisa avstrijske državne pogodbe leta 1955, v drugem pa položaj Slovencev po podpisu državne

pogodbe. Naslednja štiri poglavja obravnavajo povojne popise prebivalstva (redne popise in popis posebne vrste leta 1976) kot instrument formalnega zmanjševanja slovensko govorečih Korošcev in s tem krnjenja manjšinske zaščitne zakonodaje. V sedmem poglavju so prikazana prizadevanja slovenske manjšine za izvajanje manjšinske zaščite, v osmem urejanje avstrijsko-slovenskih odnosov po osamosvojitvi Slovenije v luči koroških Slovencev, v devetem in desetem poglavju pa položaj koroških Slovencev do vstopa Slovenije v Evropsko unijo in po njenem vstopu vse do konca leta 2006.

V ospredju obravnave sta politični in pravni vidik položaja Slovencev na Koroškem, zanemarjeni pa niso tudi nekateri drugi, na primer šolski, kulturni, jezikovni, gospodarski, upravni, prostorski. Upoštevane so vse ravni vplivanja na položaj koroških Slovencev, od mednarodnih, avstrijskih, koroških, do tistih znotraj slovenske skupnosti. Izpostavljene so tematike, ki imajo največji odmev v javnosti in so hkrati že simbolnega pomena za Slovence: boj za rabo slovenskega jezika v šolah (slovensko, dvojezično šolstvo), boj za krajevne oznache tudi v slovenskem jeziku, boj za rabo slovenskega jezika v javnosti. Izmed naštetega je težko izbrati posebej zanimivo ali aktualno tematiko, saj so za Slovence na avstrijskem Koroškem vse aktualne in življenjskega pomena. Pa vendar le nekaj podatkov o štetjih prebivalstva in topografskih napisih.

Leta 1880 se je ob popisu prebivalstva dobrih 75.000 Korošcev (88,5 % vseh prebivalcev), ki so živeli na območju, kot ga določa uredba o dvojezičnem šolstvu iz leta 1945, izjasnilo, da uporabljajo slovenščino kot občevalni jezik. Leta 1910 je bilo takšnih slabih 58.000 (63,6 % vseh prebivalcev), ob zadnjem popisu leta 2001 pa le še 12.500 (2,4 % vseh prebivalcev). Prostorski vidik slovenstva na avstrijskem Koroškem kažejo deleži prebivalcev s slovenskim občevalnim jezikom po posameznih krajih na dvojezičnem območju. Leta 1880 so vsi prebivalci 432 krajev (56 % vseh) uporabljali slovenščino kot občevalni jezik; le v 7 % krajev je bilo takih prebivalcev manj kot 50 %. Leta 1910 pa je bilo popolnoma »slovenskih« krajev 242 (31 %), tistih z manj kot polovico prebivalcev s slovenskim občevalnim jezikom pa že 22 %. Kot »šolski« primer načrtne manipulacije avstrijskih oblasti pri ugotavljanju narodnostno-jezikovne pripadnosti kaže popis prebivalstva iz leta 1951, ko so statistiki iz popisa rekonstruirali 16 različnih kategorij za deset jezikovnih skupin (nemško, slovensko, vindiš, drugo oziroma neznano v različnih kombinacijah). Na ta način naj bi do neprepoznavnosti skrčili število »pravih« Slovencev. Tudi zgodba o dvojezičnih krajevnih napisih ima podobno (nesrečno) usodo za Slovence. V skladu z avstrijsko državno pogodbo in uredbo o dvojezičnem šolstvu iz leta 1945 bi morala veljati dvojezična topografija na vsem ozemlju dvojezičnega šolstva, torej za okrog 800 naselij. Stanje pa je naslednje: dvojezične krajevne napise ima 77 krajev, po osnutku uredbe zvezne vlade pa naj bi postavili še 81 krajevnih napisov, in sicer do leta 2010! Branje odlično dokumentirane monografije omogoča, da se približamo kruti življenjski realnosti Slovencev na avstrijskem Koroškem.

Knjigo odlikuje jasen, razumljiv jezik. Kot posebno odliko dela je treba izpostaviti objektivnost (nevtralnost) pisanja. Seveda upoštevamo relativnost pojma »objektivnost«; knjigo sta napisala Slovenca, ki pišeta o Slovencih pod avstrijskim »škornjem«. Že to lahko komu vzbuja mešane občutke o objektivnosti pristopa, a je v tem primeru pomislek odveč. Argumentacija dejstev, navajanje ugotovitev in pogledov avstrijskih strokovnjakov ter dobro poznavanje tematike, tudi skozi poznavanje vsakdanjega življenja, kažejo na to, da sta avtorja posebno skrbno pazila na objektivnost in nevtralnost napisane. Eksplicitno se ne postavljata na nikogaršno stran, niti ne podajata vrednostnih sodb. To zadnje je še posebno pomembno pri predstavljanju izjav in dejanj vodilnih oseb obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev, saj bi tudi manjše »navijanje« za eno stran lahko le še poglobilo nasprotja med njima. Iskrena želja avtorjev po objektivnosti obravnave je opazna tudi v dosledni dvojezični rabi krajevnih imen, tudi za Celovec, Beljak in druge kraje, za katere na splošno uporabljamo le slovensko obliko imena. Številni zemljevidi in preglednice prispevajo k nazornosti in prostorski predstavi obravnavanih dejstev (na primer kraji z obstoječimi ali zahtevanimi dvojezičnimi krajevnimi napisi, prijave k dvojezičnemu pouku). Knjiga je opremljena z vsem aparatom, s katerim so opremljene solidne monografije: z uvodno pojasnitvijo nastanka in poteka dela, seznamom uporabljenih kratic, uvodno predstavitev problema, povzetkoma v nemškem in angleškem jeziku, obsežnim seznamom virov in literature, seznamom

preglednic in zemljevidov, imenskim kazalom ter kratko biografijo obeh avtorjev. Monografijo je v (skromnih) 500 izvodih izdala, založila in tiskala Mohorjeva s podporo Ministrstva za izobraževanje, znanost in kulturo na Dunaju, Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in Urada vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Monografija je edinstvena na več načinov. Je prvo delo, ki za celotno povojno obdobje predstavlja in analizira boj Slovencev na Koroškem za njihove pravice; izdajo so podprle avstrijske in slovenske državne ustanove; je posrečena kombinacija piscev: zgodovinarja in socialnega geografa, pri katerih je »koroško vprašanje« ena od najpomembnejših življenjskih raziskovalnih tematik; je pa hkrati edinstven družinski projekt.

Oče Vladimir, zaslužni profesor Univerze v Ljubljani in ambasador znanosti Republike Slovenije, pol stoletja sledi in preučuje življenje naših rojakov na Koroškem, za kar je prejel Tischlerjevo nagrado; sin Matjaž, redni profesor za novejšo zgodovino, se posveča preučevanju predvsem zgodovini ameriških Slovencev in Slovencev v Avstriji; soproga in mati Berta, Slovenka z avstrijske Koroške, je obema moškima stalni vir navdiha za poglobljeno delo, pa tudi nevsiljiva kritičarka.

Ob prebiranju dokumentiranih dejstev boja za narodnostne pravice Slovencev na Koroškem bralc nikakor ne more ostati neprizadet. Toliko izigranih pravnih aktov različnih ravni (državna pogodba, zvezni zakoni, deželni predpisi, dokumenti Evropske unije, meddržavni dogovori ...), toliko sprenevedanja, neizpolnjevanja zakonov, izkrivljanj njihovih vsebin, manipulacij najrazličnejših oblik, da se nehote postavljajo vprašanja o (nizki) stopnji delovanja prava v Avstriji na eni strani ter o pravem herojskem ravnanju dobršnega dela slovenske skupnosti na Koroškem, ki (še) ni podlegla popolnemu ponemčenju. Je pa to tudi primeren trenutek za (samo)spraševanje naše narodne zavesti; posebno še, ker le-ta ne more poskrbeti niti za trajnejši biološki razvoj »matičnega« narodnega telesa. Knjigo o koroških Slovencih bi morali prebrati vsaj izobraženci in študenti vseh študijskih področij, saj daleč presega le strokovno (zgodovinsko-politično) področje.

Marijan M. Klemenčič

Aleš Smrekar:

Divja odlagališča odpadkov na območju Ljubljane

Georitem 1

Ljubljana, 2007: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 128 strani, 9 preglednic, 21 zemljevidov, 12 fotografij, 21 grafov, ISBN 978-961-254-008-1

Pereča problematika divjega odlaganja odpadkov je že dolgo predmet različnih bolj ali manj poglobljenih raziskav različnih strok. Tokrat imamo pred seboj kompleksno študijo problematike razširjenosti divjih odlagališč odpadkov na vodovarstvenih pasovih na območju Ljubljane. Vedno večje količine slabo razgradljivih odpadkov in omejena zmogljivost razgrajevanja odpadnih snovi so povzročile njihovo kopičenje v vseh agregatnih stanjih. Zaradi njihove okolju nevarne sestave in večanja količin odpadkov v trdnem stanju so se pojavile težnje po zagotovitvi urejenega, nadzorovanega in celostnega ravnanja z odpadki. Vendar se odpadki zaradi različnih razlogov pogosto odlagajo povsem nenadzorovano. Najintenzivnejše divje odlaganje odpadkov je značilno predvsem za človeku odmaknjena, težje dostopna območja, pogosto prerasla z gozdno vegetacijo. Odlagališča so na eni strani povezana z gospodarskim in družbenim razvojem, ki zaradi povečanih potreb po najrazličnejših virih vodi v kopičenje odpadkov in s tem posledično v obremenitev in degradacijo okolja, na drugi strani pa so odraz nizke okoljske zavesti prebivalcev in pomanjkljivega nadzora nad kršitvami ter neučinkovito sankcioniranje le-teh.

Na območju Ljubljane je veliko število divjih odlagališč, ki so pogosto moteč in nezaželen ter izrazit antropogen del pokrajine. Le-ta so v številnih primerih locirana na neprimernih območjih, ki so močno ranljiva z vidika razvrstitvenega videza pokrajine oziroma kakovosti bivalnega okolja. Z morebitnim izločanjem nevarnih snovi predstavljajo veliko grožnjo okolju, zlasti vodnim virom. Tako je izredno